

Олександр Сергійович ШАДРІН*(Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків)*

СТАН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ЗАХИСНИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті наголошено, що питання процесуального статусу захисника в кримінальному провадженні займає особливе місце у вітчизняній науці кримінального процесу, оскільки від правильного визначення та розуміння правового становища цього учасника залежить ефективність реалізації права на захист, закріпленого як у Конституції України, так і в міжнародних актах у сфері прав людини. Акцентовано, що в умовах сучасних викликів, зумовлених реформуванням кримінальної юстиції, динамікою змін законодавства, а також трансформаціями, спричиненими соціально-політичними процесами, питання визначення та закріплення процесуального статусу захисника залишається актуальним як для теоретиків, так і для практиків. Зазначено, що у цьому контексті особливого значення набуває системний аналіз сучасного стану наукових досліджень, класифікація підходів і визначення проблемних аспектів, які потребують подальшого опрацювання й узагальнення. Підкреслено, що узагальнення отриманої з різних джерел інформації, її систематизація за тематичними блоками та критичний аналіз дозволяють не лише окреслити сучасний стан розробленості питання, а й чітко визначити напрями для подальших досліджень і вдосконалення нормативного регулювання процесуального статусу захисника у кримінальному провадженні. З'ясування стану дослідження питань процесуального статусу захисника в кримінальному провадженні здійснено шляхом дослідження наукової інформації, яка міститься в наукових працях таких форм: монографічних дослідженнях, тобто в дисертаціях, авторефератах, одноосібних та/чи колективних монографіях; періодичних виданнях і матеріалах конференцій, круглих столів тощо; навчальній літературі. Виокремлено наукові праці за обсягом досліджуваної проблематики (тематичним наповненням), а саме – праці про теоретичні й праксеологічні аспекти: визначення суб'єктів кримінального провадження, їх систематизації та врегулювання їх діяльності; забезпечення та реалізації права на захист у кримінальному провадженні; доступу до правничої допомоги в кримінальному провадженні; урегулювання процесуального статусу захисника в кримінальному провадженні й забезпечення його участі в кримінальному процесі; особливості реалізації процесуального статусу захисника в окремих категоріях кримінального провадження.

Ключові слова: захисник, адвокат, кримінальне провадження, право на захист, процесуальний статус, наукові дослідження, стан наукової

розробленості.

Постановка проблеми. Питання процесуального статусу захисника в кримінальному провадженні займає особливе місце у вітчизняній науці кримінального процесу, оскільки від правильного визначення та розуміння правового становища цього учасника залежить ефективність реалізації права на захист, закріпленого як у Конституції України, так і в міжнародних актах у сфері прав людини. Останні десятиліття характеризуються підвищенням інтересу наукової спільноти до проблематики захисту в кримінальному процесі, що зумовлюється як реформуванням кримінальної юстиції, так і інтеграцією України до європейського правового простору. Поглиблення демократичних засад судочинства, закріплених у чинному законодавстві, сприяє трансформації ролі захисника – від пасивного представника інтересів підозрюваного чи обвинуваченого до активного суб'єкта реалізації права на справедливий суд і рівності сторін у кримінальному процесі.

Вчені-правники приділяють увагу різним аспектам процесуального статусу захисника: його обсягу, змісту, межах здійснення повноважень, співвідношенню з іншими учасниками процесу, а також питанням забезпечення реального доступу до правничої допомоги в умовах реформування правової системи та запровадження нових стандартів судочинства. Дослідження висвітлюють проблеми, пов'язані з визначенням процесуальної ролі захисника під час досудового розслідування, у судовому провадженні, на стадії оскарження судових рішень, а також питання адвокатської етики, гарантій і обмежень діяльності захисника.

Поряд з тим, наукові дискусії нерідко порушують проблеми узгодженості норм різних галузей права, які регулюють статус захисника (кримінального процесуального, адміністративного, цивільного, законодавства про адвокатуру), що нерідко створює додаткові виклики у правозастосовній практиці. Водночас у наукових працях відзначається тенденція до розширення процесуальних прав захисника у світлі вимог Європейської конвенції з прав людини та рішень Європейського суду з прав людини, що вимагає від законодавця постійного вдосконалення нормативної бази.

В умовах сучасних викликів, зумовлених реформуванням кримінальної юстиції, динамікою змін законодавства, а також трансформаціями, спричиненими соціально-політичними процесами, питання визначення та закріплення процесуального статусу захисника залишається актуальним як для теоретиків, так і для практиків. У цьому контексті особливого значення набуває системний аналіз сучасного стану наукових досліджень, класифікація підходів і визначення проблемних аспектів, які потребують подальшого опрацювання й узагальнення.

З огляду на вищенаведене вбачається, що питання процесуального статусу захисника у кримінальному провадженні завжди посідало центральне місце у наукових дослідженнях, адже саме ефективна діяльність

захисту є основою забезпечення прав людини, принципів змагальності та верховенства права. Сучасний кримінальний процес України, трансформуючись відповідно до європейських стандартів, постійно висуває нові вимоги до розуміння та реалізації ролі адвоката у кримінальному провадженні.

Тому *метою* представленого дослідження є з'ясування стану наукових досліджень процесуального статусу захисника в кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день існує значна кількість наукових праць, присвячених окремим аспектам функціонування інституту захисту в доктрині кримінального процесу. Вітчизняні та зарубіжні вчені активно досліджували та продовжують досліджувати правові засади діяльності захисника, його повноваження, гарантії незалежності, а також проблемні питання взаємодії з іншими учасниками кримінального провадження. Приміром, ґрунтовні наукові розробки стосуються права на правову (правничу) допомогу, доказової діяльності захисника, його участі на різних стадіях кримінального провадження, етичних аспектів діяльності адвоката. Ці дослідження є цінним внеском у розвиток кримінального процесуального права.

Однак, попри вагомі здобутки, необхідно критично оцінити рівень та стан наукової розробленості окресленої проблематики. Динамічний розвиток законодавства, імплементація рішень Європейського суду з прав людини, цифровізація кримінального процесу, а також безпрецедентні виклики, пов'язані з повномасштабною збройною агресією та воєнним станом, постійно створюють нові реалії, що вимагають переосмислення традиційних підходів. Залишаються недостатньо розробленими питання застосування новітніх способів збирання доказів захисником, зокрема у сфері кіберзлочинності та воєнних злочинів. Необхідне глибинне осмислення балансу між ефективністю захисту та потребами національної безпеки в умовах війни, а також аналіз впливу міжнародних стандартів на розширення або обмеження повноважень захисника в екстремальних умовах.

Відповідно, комплексний аналіз наявних наукових джерел дозволяє виявити не лише вже досліджені аспекти, але й окреслити як теоретичні, так і законодавчі прогалини, які потребують подальших ґрунтовних наукових досліджень. Це є необхідною передумовою для вироблення актуальних теоретичних положень та розробки практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення правового регулювання та ефективної реалізації процесуального статусу захисника у сучасному кримінальному провадженні.

Проте вирішення перелічених вище завдань неможливе без попереднього з'ясування стану наукового дослідження проблематики забезпечення права на захист у кримінальному провадженні загалом і визначення процесуального статусу захисника в кримінальному провадженні зокрема.

Як відомо, науковий пошук у рамках окремого наукового дослідження неможливий поза визначення рівня й обсягу наукової розробленості проблематики, що становить предмет такого дослідження. Бо, як указують С. Е. Важинський, Т. І. Щербак, не менш важливе значення має завдання забезпечення наукових досліджень зручною для сприйняття інформацією про важливі наукові досягнення, які були отримані в минулому¹. З наведеним твердженням повністю погоджуємося, адже, на нашу думку, визначення рівня наукової розробленості проблематики процесуального статусу захисника у кримінальному провадженні має ключове значення для подальшого розвитку як наукової думки, так і практики здійснення кримінального провадження. Лише ґрунтовний аналіз здобутків попередників дозволяє не лише уникнути дублювання вже відомих тез, а й виявити прогалини, які потребують новаторських підходів та глибшого теоретичного осмислення. Особливо це актуально в умовах динамічних змін законодавства, реформування системи кримінальної юстиції та впливу міжнародних стандартів. Наукове узагальнення попередніх досягнень, поряд із критичним ставленням до них, дає змогу ідентифікувати актуальні проблеми, запропонувати ефективні рішення й сприяти підвищенню стандартів реалізації права на захист у кримінальному провадженні. З огляду на що аналіз рівня опрацювання цієї теми є не лише академічною формальністю, а й необхідною умовою для якісного удосконалення правозахисних механізмів і розвитку принципу верховенства права в Україні.

Крім того, «важливим етапом будь-якого наукового дослідження є глибокий інформаційний пошук за даною темою, критичне усвідомлення його результатів, *уточнення завдань дослідження* (а можливо, й самої теми). Інформаційний пошук включає в себе надходження й одержання джерел інформації, які відбивають результати вже проведених раніше досліджень за даною тематикою, систематизують та узагальнюють їх, містять усі потрібні висновки»². Повністю погоджуємося з наведеним твердженням про виняткову важливість глибокого інформаційного пошуку та критичного усвідомлення його результатів на будь-якому етапі наукового дослідження. Ця позиція є абсолютно релевантною і набуває особливого значення саме при з'ясуванні стану наукової розробленості питань, що стосуються процесуального статусу захисника у кримінальному провадженні.

Більше за все, «інформаційною основою дисертаційного дослідження є теоретичні і практичні розробки вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріалів різного роду конференцій, міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти, рішення виконавчих органів влади, інші джерела

¹ Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. С. 24.

² Методологія наукових досліджень: конспект лекцій з навчальної дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Комп'ютерні науки» галузі знань 12 Інформаційні технології спеціальності 122 Комп'ютерні науки денної та заочної форм навчання / уклад. І. М. Козубцов. Луцьк : ЛНТУ, 2022. С. 62.

в рамках обраної теми»¹. З огляду на що у контексті дослідження процесуального статусу захисника, інформаційний пошук – це не просто збір літератури, а системна аналітична робота. Вона включає:

- по-перше, отримання й аналіз джерел наукової інформації;
- по-друге, критичне усвідомлення отриманих результатів;
- по-третє, систематизація та узагальнення отриманих відомостей;
- ідентифікація невирішених чи малодосліджених проблем у досліджуваній сфері.

Дійсно, інформаційний пошук, який не реалізується в розриві від з'ясування стану наукового дослідження певної проблематики, є багатокомпонентною й кропіткою працею пізнавального характеру, яка базується на низці взаємозумовлених методах наукового дослідження.

Зокрема, у контексті з'ясування стану наукового дослідження питань про процесуальний статус захисника в кримінальному провадженні зазначимо, що така діяльність розпочинається, як зазначено вище, із отримання й аналізу джерел. Останні охоплюють широкий спектр нормативно-правових актів (КПК України, міжнародні договори, Закони України), монографій, підручників, наукових статей, дисертацій та авторефератів. Особлива увага має бути приділена як класичним працям, що заклали основи розуміння інституту захисту, так і найновішим публікаціям, що відображають сучасні тенденції та виклики. Наступним важливим кроком є критичне усвідомлення отриманих результатів. Мова йде про необхідність не лише виявити різні точки зору, а й їхнє співставлення, виявлення суперечностей, прогалин, а також аналіз причин, чому ті чи інші питання залишилися нерозкритими або потребують переосмислення. Наприклад, чи всі аспекти доказової діяльності захисника належно досліджені у світлі сучасних цифрових доказів чи гібридних воєнних загроз? Після чого отримана інформація обов'язково повинна бути систематизованою й узагальненою. Тобто зібрана інформація має бути не просто агрегована, а структурована за тематичними блоками (наприклад, повноваження захисника на різних стадіях, його незалежність, етика адвокатської діяльності, міжнародні стандарти, особливості в умовах воєнного стану). При цьому головна мета такого глибокого пошуку в контексті з'ясування стану розробленості – це не просто констатація наявності досліджень, а ідентифікація проблем, які або не були досліджені взагалі, або були досліджені недостатньо, або потребують нового погляду у зв'язку зі змінами в законодавстві чи соціально-політичних реаліях (як-от воєнний стан).

На нашу думку, глибокий інформаційний пошук щодо процесуального статусу захисника дозволяє не лише зрозуміти академічний спадок, а й чітко сформулювати наукову проблему дослідження та його новизну. А це неможливо поза з'ясуванням стану наукової розробленості окресленої

¹ Дзьобань О. П. Методологія, організація та технологія наукових досліджень: навч. посіб. для аспірантів. Київ ; Одеса : Фенікс, 2025. С. 221.

проблематики. Без такого пошуку, будь-яке нове дослідження ризикує повторити вже відомі істини або не помітити ті аспекти, що вже були детально вивчені.

Ба більше, саме критичний аналіз показує, що, попри значну кількість праць про захисника, питання його статусу постійно еволюціонує. Наприклад, як впливає на повноваження захисника потреба документувати воєнні злочини чи здійснювати захист осіб, підозрюваних у колабораціонізмі? Чи достатньо законодавство врегульовує доступ адвоката до матеріалів кримінального провадження, які містять державну таємницю, в умовах збройного конфлікту? Виявлення таких прогалин і є тим «*уточненням завдань дослідження*», про яке йдеться у наведеній вище цитаті. Це дає можливість не просто доповнити, а якісно розвинути існуючу доктрину, запропонувавши нові підходи до розуміння та реалізації процесуального статусу захисника в умовах, що постійно змінюються. Відповідно, інформаційний пошук є не просто попереднім етапом, а неперервним процесом, що дозволяє постійно верифікувати актуальність дослідження та забезпечувати його наукову цінність.

При цьому слід розуміти, що наукова інформація, за своєю суттю, є логічною інформацією, яка отримується в процесі пізнання, адекватно відображає закономірності об'єктивного світу і використовується в суспільно-історичній практиці. Водночас наукова інформація характеризується низкою ознак, які розкривають її зміст і значення. Зокрема, основними ознаками наукової інформації є те, що вона:

- отримується в процесі пізнання закономірностей об'єктивної дійсності, підґрунтям якої є практика, і подається у відповідній формі;

- це документовані або публічно оголошені відомості про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки, виробництва, отримані в процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, виробничої та громадської діяльності¹.

Тому, коли мова йде про інформаційний пошук з метою визначення процесуального статусу захисника в кримінальному провадженні, насамперед ідеться про аналіз наукової інформації з цього питання в задокументованих/публічно оголошених (апробованих) відомостях.

З'ясування стану дослідження питань процесуального статусу захисника в кримінальному провадженні потребує багатовекторного та глибоко аналітичного підходу до вивчення наукової інформації, представленої у різних формах та джерелах. Такий підхід передбачає всебічну оцінку як змісту, так і якості наукових робіт, що стосуються цієї проблематики.

По-перше, важливо дослідити монографічний рівень опрацювання питання, зокрема дисертації, автореферати, одноосібні та колективні

¹ Методологія наукових досліджень: конспект лекцій з навчальної дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Комп'ютерні науки» галузі знань 12 Інформаційні технології спеціальності 122 Комп'ютерні науки денної та заочної форм навчання / уклад. І. М. Козубцов. Луцьк : ЛНТУ, 2022. С. 63.

монографії. Як відомо, монографія – «це наукова праця, присвячена глибокому викладу матеріалу в конкретній, зазвичай вузькій галузі науки. Це наукова праця одного або декількох авторів. Вона має достатньо великий обсяг <...> Це наукове видання, що містить повне й вичерпне дослідження певної проблеми чи теми»¹. Монографії, як правило, містять системний і комплексний аналіз проблеми, розглядають її в історичному, теоретичному й практичному аспектах, а також пропонують власне бачення шляхів її розв'язання. Вони дозволяють прослідкувати еволюцію наукових підходів до визначення й структурування процесуального статусу захисника, акцентують увагу на проблемних аспектах і шляхах їхнього подолання. Особлива увага приділяється роботам, у яких обґрунтовується необхідність змін у законодавстві, окреслюються нові виклики, пов'язані, наприклад, із цифровізацією кримінального процесу чи становленням нових інститутів правничої допомоги.

По-друге, значущий пласт наукової інформації міститься у періодичних виданнях: наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах конференцій, круглих столів тощо. Такі публікації відображають сучасний стан досліджень, оперативно реагують на зміни у законодавстві, політичному чи соціальному контексті, дозволяють відслідковувати тенденції та дискусії серед наукової спільноти й практиків. Вивчення статей, присвячених питанням повноважень, процесуальної незалежності та етичних стандартів діяльності захисника, допомагає визначити як усталені, так і полемічні підходи до розуміння статусу цього учасника кримінального провадження.

По-третє, доцільно враховувати навчальну літературу – підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації, в яких узагальнюється базовий обсяг знань із питань процесуального статусу захисника, роз'яснюються ключові категорії й поняття, систематизуються підходи до тлумачення основних прав та обов'язків. Навчальна література слугує підґрунтям для формування базового розуміння проблематики у майбутніх правників, а також відображає узагальнену позицію наукової та освітньої спільноти.

Крім класифікації джерел за формою, важливо проводити аналіз наукових праць за тематичним наповненням. Зокрема, це можуть бути дослідження, присвячені:

- теоретичному визначенню суб'єктів кримінального провадження та їхньої функціональної ролі;
- систематизації та врегулюванню діяльності учасників процесу, зокрема захисника;
- забезпеченню та реалізації права на захист у кримінальному провадженні, в тому числі в аспекті доступу до правничої допомоги;
- урегулюванню процесуального статусу захисника, його повноважень, гарантій незалежності, механізмів взаємодії з іншими

¹ Там само. С. 64.

учасниками процесу;

– дослідженню особливостей діяльності захисника у спеціальних або екстремальних умовах, таких як воєнний стан, збройний конфлікт, розгляд справ, що містять державну таємницю, або у випадках звинувачення у воєнних злочинах і колабораціонізмі.

Додатково, варто звертатися до міждисциплінарних та порівняльних досліджень, які дозволяють окреслити місце та роль інституту захисту в міжнародному праві, порівняти досвід інших країн і застосувати найкращі практики.

Узагальнення отриманої з різних джерел інформації, її систематизація за тематичними блоками та критичний аналіз дозволяють не лише окреслити сучасний стан розробленості питання, а й чітко визначити напрями для подальших досліджень і вдосконалення нормативного регулювання процесуального статусу захисника у кримінальному провадженні.

Аналіз фахової наукової літератури демонструє, що на ранніх етапах розвитку українського кримінального процесу (радянський період та перші роки незалежності) дослідження статусу захисника були зосереджені переважно на його ролі як представника інтересів обвинуваченого/підозрюваного, його правах та обов'язках, а також можливостях участі на досудовому слідстві та в суді. Визначні вчені, такі як М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко¹, у своїх підручниках та монографіях заклали фундаментальні основи розуміння цього інституту. Вони аналізували правову природу адвокатської діяльності, гарантії незалежності адвоката та його роль у збиранні доказів, хоча можливості захисту в той період були значно вужчими, ніж сьогодні.

Чимало учених-процесуалістів у навчальній літературі розкривали особливості реалізації права на захист у кримінальному процесі, процесуальні права, обов'язки захисника й особливості його участі в кримінальному провадженні через призму систематизації суб'єктів кримінального провадження, характеристики процесу кримінального процесуального доказування².

Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України 2012 року стало переломним моментом, що суттєво розширив процесуальні можливості захисника та викликав нову хвилю наукових досліджень. Ці праці були зосереджені на таких аспектах:

¹ Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. Н. Кримінальний процес України. Київ : Либідь, 1992. 431 с.; Нор В. Т. Проблеми теорії і практики судових доказів. Львів, 1978. 112 с.; Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. Н. Кримінальний процес України. 2-е, доп. і змін. Київ : Либідь, 1999. 536 с.; Михеєнко М. М. Громадське обвинувачення і громадський захист у Радянському кримінальному судочинстві. Київ : АН УРСР, 1963. 79 с.; Шибіко В. П. Сучасні системи адвокатури : монографія. Київ : Право України, 1993. 176 с.; Михеєнко М. М., Шибіко В. П., Дубинський А. Я. Науково-практичний коментар Кримінально-процесуального кодексу України. Київ : Юрінком, 1995. 640 с.

² Докази та доказування у кримінальному провадженні: навчальний посібник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 272 с.; Назаров В. В. Кримінальний процес України : навч. посіб. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2013. 488 с.; Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар. Вид. 20-те, доповн. і перероб. Київ : Алерта, 2023. 1120 с.

– доказова діяльність захисника. Учені значну увагу приділяють аналізу розширених повноважень адвоката щодо збирання доказів (ст. 93 КПК України), зокрема шляхом опитування осіб, витребування документів¹;

– гарантії адвокатської діяльності. Вчені досліджують питання адвокатської таємниці, імунітету адвоката, гарантій його незалежності від втручання правоохоронних органів²;

– участь захисника на різних стадіях. Усе більше науковці аналізують роль адвоката на стадії досудового розслідування, під час судового розгляду, при оскарженні судових рішень, під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження, серед іншого запобіжних заходів, тощо³;

– відповідність стандартам Європейського суду з прав людини. Зокрема, зосереджується науковий інтерес на з'ясуванні впливу практики ЄСПЛ на формування процесуального статусу захисника в Україні, особливо щодо права на ефективну правову допомогу (ст. 6 Конвенції)⁴.

Висновки. Отже, узагальнення отриманої з різних джерел інформації, її систематизація за тематичними блоками та критичний аналіз дозволяють не лише окреслити сучасний стан розробленості питання, а й чітко визначити напрями для подальших досліджень і вдосконалення нормативного регулювання процесуального статусу захисника у кримінальному провадженні. З'ясування стану дослідження питань процесуального статусу захисника в кримінальному провадженні здійснюється шляхом дослідження наукової інформації, яка міститься в наукових працях таких форм:

– монографічних дослідженнях, тобто в дисертаціях, авторефератах, одноосібних та/чи колективних монографіях;

– періодичних виданнях і матеріалах конференцій, круглих столів тощо;

– навчальній літературі.

Крім того, слід виокремлювати наукові праці за обсягом досліджуваної проблематики (тематичним наповненням). Зокрема, це можуть бути праці про теоретичні й праксеологічні аспекти:

– визначення суб'єктів кримінального провадження, їх систематизації

¹ Басиста І. В. Адвокат як суб'єкт доказування в кримінальному провадженні України : монографія. Львів : Галицький друкар, 2017. 248 с.; Обрізан Н. М. Захисник як суб'єкт доказування в кримінальному процесі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2008. 235 с.; Слюсарчук Х. Р. Стандарти доказування у кримінальному провадженні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2017. 24 с.

² Васильєва М. А. Процесуальний статус адвоката-захисника у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 219 с.; Капліна О. В. Теоретичні та правові проблеми захисту в кримінальному процесі України : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2012. 486 с.; Чумак К. В. Процесуальні повноваження захисника під час досудового розслідування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2017. 205 с.

³ Тертишник В. М., Шемшученко Ю. С. Правнича допомога та захист у кримінальному процесі: підручник. Київ: Алерта, 2018. 446 с.; Бігунець І. М. Повноваження захисника на досудовому розслідуванні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2020. 236 с.

⁴ Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар. Вид. 20-те, доповн. і перероб. Київ : Алерта, 2023. 1120 с.; Шевчук С. В. Право на справедливий суд: міжнародні стандарти та національна практика. Київ: Реферат, 2009. 832 с.

та врегулювання їх діяльності;

- забезпечення та реалізації права на захист у кримінальному провадженні;
- доступу до правничої допомоги в кримінальному провадженні;
- урегулювання процесуального статусу захисника в кримінальному провадженні й забезпечення його участі в кримінальному процесі;
- особливості реалізації процесуального статусу захисника в окремих категоріях кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басиста І. В. Адвокат як суб'єкт доказування в кримінальному провадженні України : монографія. Львів : Галицький друкар, 2017. 248 с.
2. Бігунець І.М. Повноваження захисника на досудовому розслідуванні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2020. 236 с.
3. Васильєва М. А. Процесуальний статус адвоката-захисника у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.09. Київ, 2018. 219 с.
4. Дзьобань О. П. Методологія, організація та технологія наукових досліджень: навч. посіб. для аспірантів. Київ ; Одеса : Фенікс, 2025. 284 с.
5. Докази та доказування у кримінальному провадженні: навчальний посібник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 272 с.
6. Капліна О. В. Теоретичні та правові проблеми захисту в кримінальному процесі України : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2012. 486 с.
7. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. / С. Е. Вазинський, Т. І. Щербак. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
8. Методологія наукових досліджень: конспект лекцій з навчальної дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Комп'ютерні науки» галузі знань 12 Інформаційні технології спеціальності 122 Комп'ютерні науки денної та заочної форм навчання / уклад. І. М. Козубцов. Луцьк : ЛНТУ, 2022. 242 с.
9. Михеєнко М. М. Громадське обвинувачення і громадський захист у Радянському кримінальному судочинстві. Київ : АН УРСР, 1963. 79 с.
10. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. Н. Кримінальний процес України. Київ : Либідь, 1992. 431 с.
11. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. Н. Кримінальний процес України. 2-е, доп. і змін. Київ : Либідь, 1999. 536 с.
12. Михеєнко М. М., Шибіко В. П., Дубинський А. Я. Науково-практичний коментар Кримінально-процесуального кодексу України. Київ : Юрінком, 1995. 640 с.
13. Назаров В. В. Кримінальний процес України : навч. посіб. Київ : ФОП О.С. Ліпкан, 2013. 488 с.

14. Нор В. Т. Проблеми теорії і практики судових доказів. Львів, 1978. 112 с.
15. Обрізан Н. М. Захисник як суб'єкт доказування в кримінальному процесі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2008. 235 с.
16. Слюсарчук Х. Р. Стандарти доказування у кримінальному провадженні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2017. 24 с.
17. Тertiшник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар. Вид. 20-те, доповн. і перероб. Київ : Алерта, 2023. 1120 с.
18. Тertiшник В.М., Шемшученко Ю.С. Правнича допомога та захист у кримінальному процесі: підручник. Київ: Алерта, 2018. 446 с.
19. Чумак К. В. Процесуальні повноваження захисника під час досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2017. 205 с.
20. Шевчук С.В. Право на справедливий суд: міжнародні стандарти та національна практика. Київ: Реферат, 2009. 832 с.
21. Шибіко В. П. Сучасні системи адвокатури : монографія. Київ : Право України, 1993. 176 с.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2025

Oleksandr S. SHADRIN,

Postgraduate Student

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

STATE OF SCIENTIFIC RESEARCH ON THE PROCEDURAL STATUS OF DEFENDANT IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The article emphasizes that the issue of the procedural status of the defender in criminal proceedings occupies a special place in Ukrainian criminal procedure science. This is because the effective realization of the right to a defense, as enshrined both in the Constitution of Ukraine and in international human rights acts, depends on the correct definition and understanding of this participant's legal position. It is highlighted that amidst the current challenges brought about by criminal justice reform, dynamic legislative changes, and transformations caused by socio-political processes, the matter of determining and securing the procedural status of the defender remains relevant for both theorists and practitioners. The text points out the special importance of a systematic analysis of the current state of academic research, the classification of approaches, and the identification of problematic aspects that require further study and generalization. It is emphasized that synthesizing information from various sources, organizing it by thematic sections, and conducting a critical analysis not only delineates the current level of development of the topic, but also clearly defines directions for further research and improvement of the regulatory framework for the defender's procedural status in criminal proceedings. The assessment of research on the procedural status of the defender in criminal

proceedings was carried out by studying scientific information found in the following academic sources: monographic works, including dissertations, abstracts, single-author and/or collective monographs; periodicals and materials of conferences, round tables, etc.; and educational literature. The scholarly works were categorized according to the scope of the issues under study (thematic content), specifically: works on theoretical and praxeological aspects—definition of subjects of criminal proceedings, their systematization and regulation of their activities; provision and realization of the right to a defense in criminal proceedings; access to legal assistance in criminal proceedings; regulation of the procedural status of the defender in criminal proceedings and ensuring their participation in criminal process; and the features of exercising the procedural status of the defender in certain types of criminal proceedings.

Keywords: *defender, lawyer, criminal proceedings, right to a defense, procedural status, scientific research, state of academic development.*